

STRUKTURA STILA V OBLIKOVANJU TEKSTILIJ IN OBLAČIL

*Marjanca ŠTEMBERGER*Univerza v Ljubljani, Naravoslovnotehniška fakulteta, Oddelek za tekstilstvo, grafiko in oblikovanje, Aškerčeva 12, Ljubljana, Slovenija
e-mail: marjanca.stemberger@ntf.uni-lj.si*Jožef MUHOVIČ*Univerza v Ljubljani, Akademija za likovno umetnost in oblikovanje, Erjavčeva 23, Ljubljana, Slovenija
e-mail: jozef_muhovic@t-2.net*Alenka PAVKO-ČUDEN*Univerza v Ljubljani, Naravoslovnotehniška fakulteta, Oddelek za tekstilstvo, grafiko in oblikovanje, Aškerčeva 12, Ljubljana, Slovenija
e-mail: alenka.cuden@a.ntf.uni-lj.si

IZVLEČEK

Cilj raziskave je bil ugotoviti, kakšna je struktura stila v oblikovanju tekstilij in oblačil, kateri so elementi, ki jo definirajo, ter kako lahko strukturo stila zaznamo v kolekciji ter pri izbranem modnem oblikovalcu pletiv in pletenin. V raziskavi smo predpostavljali, da ima stil aksiomatsko strukturo. Formalna izhodišča: aksiome, definicije in sintaktična pravila smo prikazali na primeru pletiv. Sintaktična pravila transformacije in konkretne oblike aksiomov v pletenju smo preverili na kolekcijah italijanskega oblikovalca pletenin Missonija. Dokazali smo, da ima Missoni prepoznaven oblikovalski/modni stil in da skozi sezone ohranja svoj izraz in sledi lastnim navdihom.

Ključne besede: stil, pletiva in pletenine, oblikovanje, aksiomatska metoda, Missoni

STYLE STRUCTURE IN TEXTILE AND FASHION DESIGN

ABSTRACT

The aim of research was to determine the structure of style in design of textiles and clothing, the elements that define it and to establish how the structure of the style can be detected in the collection, and the chosen fashion knitwear designer. In the study, it was assumed that the style has an axiomatic structure. Formal starting points: axioms, definitions and syntactic rules were presented on the case of knitted fabrics. The syntactic rules of transformation and the concrete forms of axioms in knitting were examined on the example of collections of the Italian knitwear designer Missoni. It was proved that Missoni has a recognizable design/fashion style, that he maintains his expression over the seasons and that he follows his own inspiration.

Keywords: style, knitted fabric and knitwear, design, axiomatic method, Missoni

UVOD

Avtorji (npr. H. Wölfflin (1950), R. Wollheim (1995), S. Alpershe (1987)) govorijo o stilu, a nihče od njih natančno ne definira, kaj je stil. Stil le opišejo, predstavijo nekatere njegove lastnosti in značilnosti, a ne govorijo o njegovi strukturi: kako je strukturiran, kaj določa strukturo stila in kako se le-ta pokaže v realnosti. Stil je postal zelo širok pojem, ki zajema vsa področja človekovega ustvarjanja in udejstvovanja v družbenem življenju. Zelo težko oz. nemogoče je postaviti univerzalno definicijo stila. Namen raziskave zatorej ni definirati stil na splošno oz. stil v oblikovanju tekstilij in oblačil, niti razvrščati umetniška ali oblikovalska dela v okviru določenih stilov. Cilj raziskave je ugotoviti, kakšna je struktura stila v oblikovanju tekstilij in oblačil, kateri so elementi, ki jo definirajo, ter kako lahko strukturo stila zaznamo v kolekciji oblačil, natančneje v kolekciji pletiv in pletenin ter pri izbranem modnem oblikovalcu pletiv in pletenin.

PREDPOSTAVKE OBLIKOVANJA TEKSTILIJ IN OBLAČIL

Na področju oblikovanja tekstilij in oblačil se pojavljajo posamezni stili, ki se kažejo v izbranih materialih z določenimi optičnimi in taktilnimi učinki, tekstilijah, izdelanih z izbranimi tehnikami, in v določenih strukturah, vzorcih in krojih oblačil. Na podlagi svetovne raziskave trga se oblikujejo modne smernice, modni trendi. Te vplivajo na modo v določenem obdobju: tako na vzorce in teksture kot tudi na oblike – kroje oblačil. Modni oblikovalci so seznanjeni z modnimi smernicami, vendar le-te preoblikujejo in jih v svojih kolekcijah uporabijo po lastnem navdihu in presoji.

Na končni izdelek pomembno vpliva razvoj novih tekstilnih in oblačilnih tehnologij. Stili se pojavljajo na področju ploskih tekstilij (netkanih tekstilij, tkanin, pletiv ter njihovega barvanja, tiskanja in plemenitjenja ob uporabi novih tehnologij, materialov in sredstev) ter na področju oblačil in njihovih krojev. Oblačila, vzorci, kroji, nove tehnologije in novi materiali se nenehno razvijajo, spreminjajo, dopolnjujejo, navdihujejo in dajejo različna izhodišča za graditev stilov v tekstilstvu in oblačilstvu.

V prispevku se bomo osredinili na pojavnost stilov na enem od področij tekstilstva, na področju izdelave pletiv in pletenin v primerjavi s slikarstvom. Za razumevanje strukture stila v tekstilnem in oblačilnem oblikovanju je treba opredeliti pojme: moda, modni trendi in stil na splošno, ki se pojavljajo na področju oblikovanja tekstilij in oblačil in so tesno povezani s končnim tekstilnim/oblačilnim izdelkom.

Moda

Izraz moda je največkrat povezan z oblačili, čeprav to povezavo najdemo tudi drugje, npr. pri pričeskah,

notranji opremi, v arhitekturi, pa tudi v obnašanju in idejah, ki so sprejemljive za določeno skupino ljudi. Moda traja le določen čas, ni večna. V današnjem času se zelo hitro spreminja, kar je povezano s hitrim načinom življenja, z razvojem tehnologije, novih materialov, komunikacij ter s pretirano porabo, zato je dobila ime »hitra moda«. Primer mode sta tudi obnašanje in sporazumevanje določene skupine ljudi prek družabnih omrežij, npr. prek Facebooka. S prihajanjem vedno novih in novih načinov sporazumevanja, npr. Instagram, Chat ipd., se tudi moda komuniciranja hitro spreminja.

Modni trendi

Modni trendi – modne smernice igrajo v tekstilni industriji pomembno vlogo, saj so vir informacij tako za modne oblikovalce kot za izdelovalce tekstilij in oblačil pri sprejemanju poslovnih odločitev. Modne smernice nastanejo kot proizvod raziskave trga. Na trg vplivajo družba, politika, gospodarstvo, kultura, tehnologija, zakonodaja, konkurenca, okolje, arhitektura, šport, umetnost, mediji in podobno. Na svetovnem trgu obstaja veliko specializiranih agencij, kot so Promostyl, Block Note, Carlin International idr., ki se ukvarjajo z raziskovanjem trga in napovedovanjem modnih smernic.

Cilj vsakega modnega oblikovalca, izdelovalca tekstilij in oblačil je narediti takšne izdelke, ki jih bodo potrošniki kupovali (Podbevšek, 1998, 237–242). Modni oblikovalec Karl Lagerfeld pravi: »Želim biti informiran, želim vedeti vse, videti vse, prebrati vse ... Vse to zmešam, potem pozabim in naredim po svoje« (povzeto po Podbevšek, 1998, 238) Modne smernice niso omejene samo na tekstilno in oblačilno industrijo, ampak so prisotne tudi na drugih področjih, kot so: notranja oprema, pohištvo, avtomobilska industrija, arhitektura, kozmetika, elektronika, umetnost ipd.

Modni trend (slika 1) ali na kratko moda, kot ga imenuje Brannon (2006), zajema večji del populacije, ima svoj začetek, rast, vrhunec, ko ga sprejme največ ljudi, in počasen padec. Modni trend so npr. raztrgane hlače iz jeansa.

Klasika, kot modni stil imenuje Brannon (2006), zajame največji del populacije, ima počasen vzpon, potem pa se ustali in traja. Primer klasike sta npr. kostim Chanel in suknjič Armani.

Modna muha (slika 2) je nenavadna, pozornost zbujajoča modna novost (SSKJ, 2014, 816). Je zelo kratkotrajno sprejet modni trend, ki je povezan z majhnim številom uporabnikov (Brannon, 2006). Modna muha je zasnovana le na želji posameznika po novi izkušnji in ne postane popularna v širši javnosti, zato se ne razvije v trend in je nezanesljiv pojav (Easey, 1995, 130). Leta 2015 so bile npr. modna muha z barvo popackane kavbojke (Ash, 2015).

Modnega oblikovalca omejuje koledar tekstilnega oblikovanja, ki je razdeljen na dve sezoni: pomlad-

Slika 1: Modni trend zadnjih let (Conde, 2017)

-poletje in jesen-zima. Sezonsko oblikovanje pomeni oblikovanje vnaprej, skladno z modnimi trendi: linijami, barvami, vzorci, kroji ipd. za določeno prihajajočo sezono. Opredelitev modnih trendov sproži sodelovanje oblikovalcev s proizvajalci preje, ploskih tekstilij in oblačil. Razmejijo se različne skupine/družine modnih trendov, vsaka nosi svoje sporočilo. Predstavljene so v obliki kolažev, lepljenk ali razpoloženskih plakatov, ki delujejo kot slika. V te predstavitve so vključeni materiali, npr. preje in pletiva, barve, motivi iz narave, slikarstva; vse, kar se nanaša na določeno tematiko kolekcije (slika 3). Predstavitev modnih trendov v obliki kolaža je mogoče opredeliti kot likovno delo, saj sta moda in likovna umetnost povezani prek izrazne tehnike, s katero se likovno predstavlja modna kolekcija. Modni trendi so v revijah predstavljeni tudi besedilno. Izrazoslovje pri opisovanju likovnih elementov smernic je zelo bogato, celo literarno, ker je pomemben element predstavitve. Besedilna/jezikovna predstavitev modnih trendov izrazito (udarno) podpira slikovno/likovno predstavitev. Slika 4 kaže primerjavo časa trajanja modne muhe, modnega trenda in modnega stila.

Modni stil v tekstilstvu in oblačilstvu – preliminarna izhodišča

Stil je »celotnost umetniških sredstev in načinov izražanja umetnika, umetnostne smeri ali dobe«, ki ga v točki a) opredeljuje slovar tujk (Slovar tujk, 2002, 166). Beseda stil se uporablja v kontekstu z jezikom, označevanju določenega vedenja, načina izvajanja

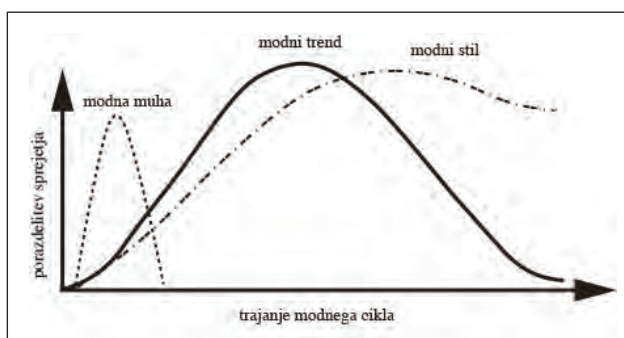
Slika 2: Modna muha 2015 – z barvo popackane kavo-bojke (Ash, 2015)

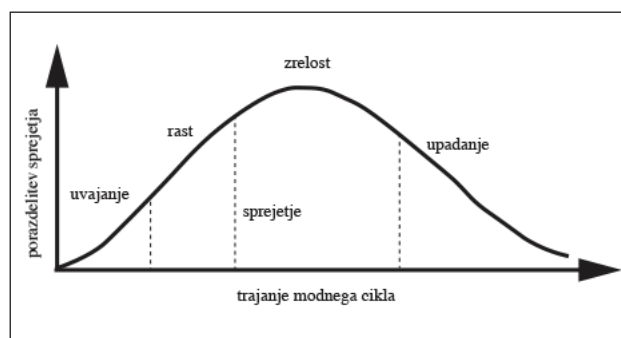
Slika 3: Likovna predstavitev modnih trendov¹

človeških dejavnosti, včasih pa ima tudi ekspresiven pomen (Muhovič, 2015, 733). Predpostavke oblikovanja stila so, da stili nastajajo na podobnih oblikotvornih izhodiščih, načinih oblikovanja in formalnih značilnostih. Rezultati so vidni v stilih določenega obdobja, področja, šole, posameznika. Muhovič razlikuje štiri modalitete, po katerih se razlikuje stil v likovni

ustvarjalnosti: po obsegu, razvojnem in artikulacijskem vidiku ter vidiku formalnega izhodišča. Za oblikovanje stila so pomembna formalna izhodišča (izrazna sredstva), oblikotvorni načini (morfologija) in kompozicija. Muhovič predpostavi, da imajo likovne forme aksiomatsko organizacijo in strukturo, ki temelji na formalnih izhodiščih, definicijah, stilno specifičnih sintaktič-

Slika 4: Modna muha, modni trend in modni stil v odvisnosti od časa trajanja (Kim, Fiore in Kim, 2011, 3)

Slika 5: Faze in trajanje modnega cikla (Kim, Fiore in Kim, 2011, 10)

¹ Textile view magazine, 2017, Issue (Iss.) 118, 259–271.

Slika 6: Shema aksiomskega sistema v likovni umetnosti

nih pravih formacije in transformacije, ki omogočajo, karakterizirajo konkretno likovno delo. (Muhovič, 2015, 735-739). V raziskavi predpostavljamo, da je na ta način strukturiran tudi stil v oblikovanju pletiv in pletenin, kar bomo poskušali podrobneje pokazati v nadaljevanju.

Avtorji E. Kim, A. M. Fiore in H. Kim v svoji knjigi *Fashion trends* opredeljujejo modni stil kot določene karakteristike, ki so skupne podobnim objektom v specifičnih skupinah. Krilo je npr.: mini, dolgo, a-kroja, nagubano (Kim, Fiore, Kim, 2011, 2). V okvir istega modnega stila je lahko uvrščenih veliko različnih načinov oblikovanja enakih predmetov, ki so jim skupne nekatere komponente. Za punk stil so npr. značilni: črna barva, usnje, zakovice in pearcing. Takšni modni stili trajajo le določen čas in so povezani z družbenimi razmerami, v katerih se oblikujejo določene skupine ljudi, npr. hipiji, pankerji, hipsterji ipd.

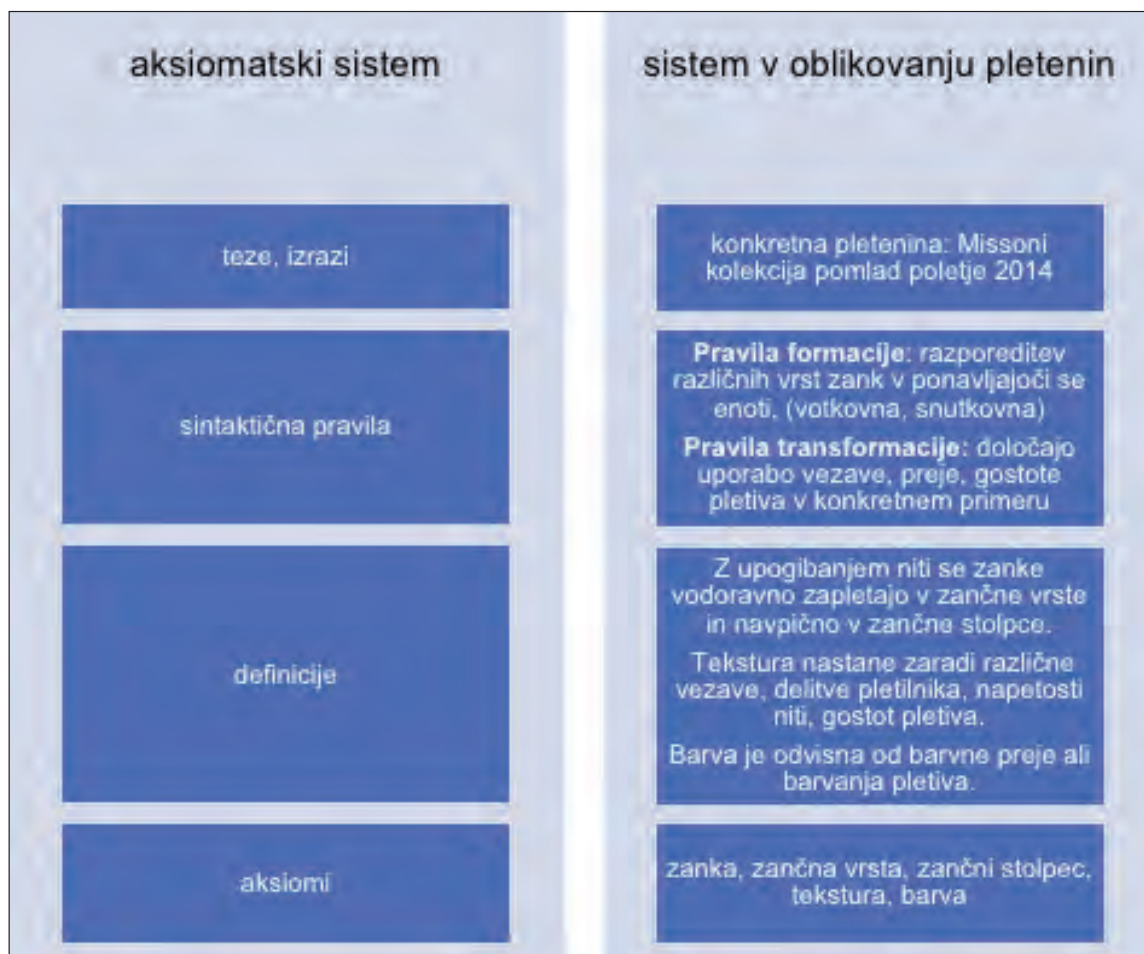
Visoka moda je omejena na manjše število uporabnikov, tistih, ki hočejo biti prvi, ki sprejmejo nov modni trend. To so ponavadi bogati, slavni, ki si novosti tudi cenovno lahko privoščijo. Masovna moda, kot jo imenujejo, je značilna za širše množice, saj je zanje tudi cenovno dostopna. Evelyn L. Brannon v knjigi *Fashion forecasting* grafično prikaže trajanje modnega cikla (sliki 4 in 5). Slika 5 kaže odvisnost pogostosti sledilcev mode od časa trajanja modnega cikla v fazah začetka, rasti, zrelosti in upadanja.

Aksiomska struktura stila

Beseda stil izhaja iz grščine [*gr. Stylos*] in pomeni antično pisalo, ošiljeno paličico za pisanje. Pozneje se je pomen stila uveljavil kot način pisanja (Muhovič, 2015, 733). Skozi zgodovino so avtorji opredeljevali in govorili o stilu opisno. Sistematično so opazovali in opisovali časovne spremembe in formalne značilnosti stila.

V likovnem oblikovanju je artikulacija likovnih sporočil primarna raven artikulacije, na kateri se med seboj kombinirajo oblike s pomeni, oblike (orisane likovne prvine) in sintaktična pravila (kompozicija), sekundarna raven, ki obsega elemente, ki imajo sami na sebi zgolj minimalne pomene, namenjeni pa so artikulaciji enot s pomenom, pa orisne likovne prvine (svetlo-temno, barva, točka, linija) (Muhovič, 2000, 58–60).

Stili imajo karakteristike, ki jih ni mogoče opredeliti kot verbalni jezik. Stil je sistem znakov, zato je mogoče predpostaviti, da ima struktura stila aksiomatsko naravo (Muhovič, osebna komunikacija, 15. junij 2017). Muhovič opredeli stil kot globinsko »generativno transformacijsko matrico«. Strukturo sestavljajo likovni primitivi, prototipne oblike, sintaktična pravila, ki ustvarijo končni likovni proizvod. Na teh predpostavkah temelji tudi ugotovitev, da ima stil »aksiomatske poteze in aksiomatsko naravo«, kar je mogoče dokazati tudi v likovni umetnosti (Muhovič, 2015, 736).

Slika 7: Shema aksiomatskega sistema na področju pletenja

TEORETSKA IZHODIŠČA

Cilj raziskave je bil opredeliti temeljne karakteristike stila, kakor se kažejo v tekstilnem in modnem oblikovanju. Ugotoviti smo želeli, kakšna je povezava med njimi, če le-ta obstaja.

Ker modni trendi v veliki meri vplivajo na oblikovanje tekstilij in oblačil, nas je zanimalo tudi, v kolikšni meri vpliva slikarstvo na modne smernice in v kolikšni meri se modni oblikovalci odzovejo na te vplive.

Za izhodišče opredelitve temeljnih karakteristik stila smo izbrali aksiomatsko metodo v likovni ustvarjalnosti, ki jo je utemeljil Jožef Muhovič (Muhovič, 2000).

Aksiomatski sistem – izhodišča

Aksiomatska metoda je posebna oblika deduktivne metode, za katero je značilno poznavanje splošnih načel, ki se prenesejo na posamezne primere, na podlagi logičnih pravil sklepanja s splošnega na posamično. Začetnik aksiomatskih sistemov je bil Aristotel (384–322 pr. n. št.) (Muhovič, 2015, 40). Grški matematik Evklid

(okoli 365 pr. n. št.–275 pr. n. št.) je bil prvi, ki je sistematično obdelal znanje s področja geometrije in teorije števil. V zbirki 13 knjig (*Elementi – Stoiheia*, ok. 300 pr. n. št.) je utemeljil prvi aksiomatski sistem *evklidska geometrija*. V 19. stoletju je N. I. Lobachevski (1792–1856) izdelal sistem, nasproten Evklidovemu, imenovan neevklidska geometrija. D. Hilbert (1862–1943) je v svojem delu »Osnove geometrije« (1899) utemeljil aksiomatski sistem v geometriji. B. Rusell (1872–1970) je utemeljil enega najbolj znanih aksiomatskih sistemov v logiki (Uršič in Markič, 2009, 228–232). V oblikovanju je N. P. Suh (1936) razvil principe industrijskega oblikovanja (Suh, 1990) in definiral teorijo aksiomatskega oblikovanja (Suh, 2001), ki je temeljila na uporabi aksiomov in metode matrik.

V filozofiji in logiki se aksiomi nanašajo predvsem na operiranje z mislimi in njihovimi izrazi. Poznamo dve modaliteti aksiomov: prvi so ontični aksiomi, ki izvirajo iz biti in morfologije (oblik) pojavov in se nanašajo na operiranje s pojavi samimi (kemični elementi, elementarni delci v fiziki). Drugi so gnostični oz. epistemski aksiomi, ki so generalizirani izrazi temeljnih pogojev

Slika 8: Shema aksiomatskega sistema v oblikovanju pletiv in pletenin

mišljena in delovanja, zanje veljajo načela: načela protislovja, vzročnosti, smotrnosti, konsistentnosti (Muhovič, 2015, 42–43).

Aksiomatski sistem tvorijo aksiomi, definicije, sintaktična pravila, rezultati teze oz. izrazi sistema. V aksiomatskem sistemu je s pomočjo aksiomov, definicij, pravil mogoče oblikovati in ustvariti nepoznane posledice. Aksiomatski sistem v logiki in matematiki mora biti neprotisloven, kompleten, neodvisen. To pomeni, da je organiziran tako, da ni mogoče izpeljati teze in negacije, da so aksiomi dovolj za utemeljevanje teze in da

niso izpeljani iz drugih aksiomov tega sistema (Muhovič, 2015, 44).

Aksiomatski sistemi se uporabljajo kot metodološka orodja pri sistemskem obvladovanju kompleksnih področij stvarnosti in izkustva in pri načrtni graditvi novih kompleksnih enot stvarnosti in izkustva (Muhovič, osebna komunikacija, 15. junij 2017).

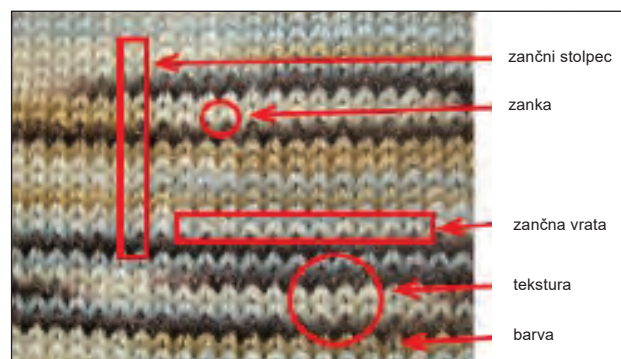
Aksiomatski sistem v likovni umetnosti

Na področju čiste likovne umetnosti je Muhovič v svojem prispevku *Anatomija slikarskega stila* (Muhovič, 2000) analiziral povezavo likovne umetnosti in aksiomatske metode. Analizo je utemeljil na ugotovitvah, da likovne forme izražajo umetnikovo duhovno vsebino in imajo obliko znakovnih sistemov, predpostavil pa je, da imajo sistemi likovnih znakov aksiomatsko naravo in organizacijo. Muhovič trdi, da imajo likovne forme več lastnosti, ki se skladajo s temeljnimi lastnostmi aksiomatskih sistemov: kompleksnost, formaliziranost in način organizacije (Muhovič, 2015, 44–45).

Tudi v likovni teoriji in likovni praksi Muhovič razlikuje dve modaliteti aksiomov: formalne in epistemične. Formalni likovni aksiomi so zavest o najsplošnejših prvinah, modalitetah, ki ustvarjajo že obstoječe vidne prostorske fenomene. Konkretno oblike teh aksiomov so orisne likovne prvine: točka, linija, barva, svetlo–temno. Epistemični oz. operacionalni likovni aksiomi pa so zavest o operiranju s formalnimi likovnimi aksiomi. Konkretno oblike epistemičnih aksiomov so: temeljna načela barvnega mešanja, modelacija, modulacija, linearna perspektiva itd. (Muhovič, 2015, 48).

Shema aksiomatskega sistema v likovni umetnosti je prikazana na sliki 6.

Aksiomatski sistem je sistem elementov, ki so med seboj funkcionalno povezani. Pomen posameznega elementa je odvisen od funkcije in razmerij, ki jih ima v okviru celote. V likovni umetnosti se ta razmerja združujejo v likovni formi, ki združuje likovne prvine v celoto. Likovne forme pa imajo aksiomatske poteze. Pr-

Slika 9: Elementi aksiomatskega sistema v oblikovanju pletiv in pletenin

Slika 10: Primerjava nekaterih izbranih modelov Missoniejvih spomladanskih modnih kolekcij 2014, 2015 in 2016²

vič: so »izrazi zelo kompleksnega življenjskega izkustva in kot take zelo kompleksno organizirane. Drugič: so formalizirana stvarnost, izražena v obliki sistemov likovnih znakov. Tretjič: pomembna je narava njihove (ob)likotvorne organizacije« (Muhovič, 2000, 51). Za sam aksiomatski sistem je pomembna tudi njegova organizacija. Aksiomatska organizacija likovnih form je rezultat procesa likovne artikulacije. Aksiomatska slojevitost pa umetniku omogoča, da izrazi svojo individualnost in originalnost, saj je njegov cilj izumiti nov stil (Muhovič, 2015, 740).

Podobno kot je Muhovič (2000) primere aksiomatske metode razložil na naravoslovnih področjih, je mogoče aksiomatsko metodo uporabiti tudi na drugih

področjih, med drugim pri oblikovanju pletiv in pletenin (slika 7).

Aksiomatski sistem v tekstilnem oblikovanju

Aksiomatski sistem v tekstilnem oblikovanju sestavljajo aksiomi, definicije, sintaktična pravila in rezultati oz. v obravnavanem primeru konkretna pletenina/pletivo.

Temeljni element pletiva je zanka, vzorčaste pletene strukture pa sestavljajo različne oblike in izpeljanke zank, odvisne od postopka in procesa pletenja (neupognjena nit ali t. i. založena nit; upognjena nit, ki ni zapletena v zanko, ali t. i. lovilna petlja; poševno ležeča zanka ali t. i. premikana zanka ipd.). Niti so med pletenjem upognjene v petlje ter nato zapletene v zanke. Pletivo sestavljajo povezane zanke. V vodoravni smeri so zanke povezane v zanke vrste, v navpični smeri pa v zanke stolpce, kot kaže slika 9 (Pavko-Čuden, 2007).

Pleteni vzorci so bodisi barvni bodisi reliefni (strukturni), lahko pa so tudi barvno-strukturni, če sta združena barvno in strukturno vzorčenje. Barvni vzorci nastanejo s pletenjem prej različnih barv. Imenujemo jih tudi barvni žakar. Število barv je ponavadi omejeno s strojnimi možnostmi pletilnika, na katerem se izdeluje pletivo. Strukturni vzorci nastanejo s pletenjem različnih struktur – pletilskih vezav, tj. s kombinacijo različnih oblik in izpeljank zank ter s kombinacijo prej različnih debelin in prej z različnimi efekti (Pavko-Čuden, 2007).

Omejitve pletilnikov in vzorčnih naprav pomembno vplivajo na možnosti vzorčenja ter s tem na videz in lastnosti pletiv in pletenin. Velikost in ločljivost pletenih vzorcev sta tesno povezani z velikostjo zank, tj. z delitvijo pletilnika oz. s številom igel/dolžinsko enoto igelnice, in ustrezno debelino preje za pletenje. Fini stroji so primerni za pletenje tankih niti, grobi pa za pletenje debelih niti. Pletilniki so specializirani tudi glede na vrsto pletiva, ki ga lahko proizvajajo (Pavko-Čuden, 2007).

AKSIOMATSKE POTEZE V OBLIKOVANJU PLETIV IN PLETENIN

Prenos teoretičnih izhodišč v pletilsko prakso

V raziskavi smo primerjali izhodišča, ki jih likovniki in oblikovalci uporabljajo pri svojem delu. Za analizo stila smo uporabili osnovno shemo aksiomatske metode v likovni ustvarjalnosti, definirano zgoraj (slika 6). To shemo smo prenesli na področje tekstilnega in oblačilnega oblikovanja, podrobneje na področje modnega oblikovanja pletiv in pletenin. Formalna izhodišča: aksiome, definicije in sintaktična pravila smo prikazali na primeru pletiv (slika 7). Sintaktična pravila transformacije (slika 7) in konkretne oblike aksiomov v pletenju (slika 7) smo nato preverili na primeru kolekcij enega

² Textile view magazine, 2013, Iss. 98, 247–259; Iss. 99, 254–271; Iss. 102, 118–247; Iss. 105, 81–103; Textile view magazine, 2014, Iss. 108, 54–235; Textile view magazine, 2015, Iss. 109, 80–105; Iss. 110, 116–145; Iss. 112, 57–89.

<p>Missoni pomlad/poletje 2014</p> <p>Inspiracija: svežina, bleščavost, jasnost</p> <p>Barve: zelena, rumena, rdeča, modra, oker, oranžna, črna, siva, bela; vsi odtenki barv so zatemnjeni</p> <p>Preje: barvne, padajoče</p> <p>Črte: vodoravne, vijugaste, cikcak, navpične</p> <p>Teksture: gladke</p>	<p>Missoni pomlad/poletje 2015</p> <p>Inspiracija: Madagaskar, pirati</p> <p>Barve: peščena, zelena, rumena, modra, vijoličasta, rdeča, siva, bela, pastelni toni</p> <p>Preje: barvne</p> <p>Črte: navpične, vodoravne, cikcak, poševne, vijugaste</p> <p>Teksture: gladke, žakarske, prosojne</p>	<p>Missoni pomlad/poletje 2016</p> <p>Inspiracija: Masaji, kinetično slikarstvo</p> <p>Barve: modra, zelena, rjava, rumena, oranžna, rdeča, rožnata, zlata, siva, bela, črna, pastelni toni</p> <p>Preje: lanene, svetleče</p> <p>Črte: vijugaste, vodoravne, navpične</p> <p>Tekstura: gladke, žakarske, prosojne</p>
<p>Modni trendi pomlad/poletje 2014</p> <p>Inspiracija: arhitektura, potovanja, okolje, recikiranje, znanost, obrtništvo, naravni materiali</p> <p>Barve: zemeljske, eksotične, lekamiške-pastelne, skromne, uporabne</p> <p>Preje: različne barve</p> <p>Vzorci: navpične, vodoravne, poševne, vijugaste, cikcak, tanjše, debelejše</p> <p>Teksture: črtaste strukture, devoré, kombinacija prosojnosti in zbitosti, zmečkanine</p>	<p>Modni trendi pomlad/poletje 2015</p> <p>Inspiracija: slikarstvo, grafi, Kandinsky, Picasso, 50. in 70. leta, ročna dela, Japonska, vojaški stil</p> <p>Barve: modra, zelena, rdeča, rumena, bela, naravni toni, siva, črna</p> <p>Preje: barvne, mulne, tvidast in kovinski videz</p> <p>Vzorci: cvetlični, ploski, enovarvni, vojaški, rebrast, črtasti</p> <p>Teksture: zbite strukture, lestvaste, valovite in zmaste teksture, vezenine,</p>	<p>Modni trendi pomlad/poletje 2016</p> <p>Inspiracija: moderna umetnost, Zaha Hadid, 90. leta</p> <p>Barve: zelena, limonovo rumena, oranžna, vijoličasta, temno modra, pastelne barve</p> <p>Preje: barvne, strukturne, tehnične, filamenti, leskeče in motne</p> <p>Vzorci: žakarski cvetlični in geometrijski vzorci</p> <p>Teksture: črte, 3D, plisé, robustne teksture, sestavljene strukture</p>

Slika 11: Shema Missonijevih modnih kolekcij in modnih trendov, 2014, 2015, 2016

najpomembnejših italijanskih oblikovalcev pletenin, Missonija (slika 10). Izbrali smo njegove pletenine treh kolekcij v različnih obdobjih in jih primerjali. Ker na oblikovanje kolekcij vplivajo tudi modne smernice, smo za analizo le-teh uporabili eno vodilnih revij na tem področju: *Textile View Magazine*³, ki celovito predstavlja modne smernice na področju materialov/prej, tkanin, pletiv in oblačil.

Wollheim v svojem eseju (1995) definira »šolski stil« ali stil umetniških šol, ki se nanaša na posamezne umetnike ali skupine umetnikov oz. na različne kraje, kjer so delovali. V modi je mogoče definirati »hišni stil«, ki se nanaša na modne hiše ali družine. Oblikovalsko hišo Missoni sta leta 1953 ustanovila in ji postavila temelje Ottavio in Rosita. Missonijevi vzorci so značilnih barv, zaradi tehnike pletenja pa tudi posebnih tekstur. Modne pletenine so izdelane večinoma na votkovnih pretilnikih, medtem ko Missoni v svojem oblikovanju uporablja tako votkovno kot snutkovno pletenje. Missoni išče navdih v geometrijskih, črtastih in karirastih tkanih vzorcih in mozaikih. Značilni so cikcak vzorci in kalejdoskopski učinki, doseženi s pletenjem preje, barvane po postopku *space-dye* (Black, 2002, 8, 23, 185). Missonijevi se štejejo za umetnike, modne »outsiderje«, ki prek pletenin na svoj način izražajo občutke, ki jih zbuja ljudje, potovanja, knjige, glasba in umetnost. Njihova vizija ostaja »nad modo«, vzorci pa arhetipski (prvobitni) (Black, 2012, 198–200). V zadnjem času se posvečajo tudi oblikovanju hišnih tekstilij v okviru kolekcij Missoni Home. Pred začetkom oblikovanja kolekcije oblikujejo lastno barvno paleto. Pri oblikovanju sledijo barvi texture, vzorci in šele na koncu kroji/silhouette (Udale, 2014, 142–147).

Analiza številnih modelov Missonijevih ženskih spomladanskih kolekcij 2014, 2015 in 2016 kaže, da barvna paleta vključuje tako primarne (rumena, rdeča in modra) kot sekundarne barve (zelena, vijoličasta in oranžna).

Modni trendi za pomlad-poletje 2014 poudarjajo svežino, bleščavost, jasnost, zamegljenost, humor in sladkost. Inspiracija so arhitektura, potovanja, okolje, recikliranje, znanost, obrtništvo in naravni materiali. Barve so opisno, skladno z besedilno prakso predstavitve modnih trendov in kolekcij, razdeljene v pet skupin: zemeljske, eksotične, lekarniške-pastelne, skromne, uporabne. V Missonijevi kolekciji pomlad-poletje 2014 so uporabljene preje različnih barv, ki tvorijo barvne črte; črte so navpične, vodoravne, poševne, vijugaste, cikcak, prekinjene, tanjše in debelejšje, da tvorijo nepravilne organske oblike. Navdih za kolekcijo so mehiški vzorci. Barve so: zelena, rumena, rdeča, modra, oker, oranžna, črna, siva, bela; vsi odtenki barv so zatemnjeni.

Primerjava modnih trendov in analiziranih pletenin kaže, da Missonijeve pletenine za sezono pomlad-po-

Slika 12: Pletenine Missoni (izsek) (vir: <http://www.missoni.com/si>)

letje 2014 sledijo modnim trendom, saj so sveže, črte poudarjajo jasnost, prosto padajoča preja daje videz gibljivosti. Missoni ostaja zvest črtam, le da jih v kolekcijo vključi na samosvoj način.

Modni trendi za pomlad-poletje 2015 iščejo navdih v slikarstvu: v grafitih, potezah čopiča, beli barvi slikarskega platna, teksturah ter pri slikarjih, kot sta Kandinsky in Picasso. Inspiracija so 50. leta in grafični videz, pa tudi 70. leta, hipiji in ročna dela, kot sta kvačkanje in makrame. Japonski navdih se kaže v cvetličnih vzorcih in kimono krojih, vojaški pa v vojaških oblačilih in olivno zeleni barvi. Barve so od naravnih, svetlih tonov, prek rumene in svetlo rjave do živih barv: modre, zelene, rdeče, rumene ter bele, sive in črne. Vzorci so klasični, ploski in enobarvni, pa tudi strukturni, rebrasti, črtasti, z učinki visečih niti. Kombinacija dveh prej učinkuje tvidasto, uporabljene so tudi preje kovinskega videza.

Missonija so za kolekcijo pomlad-poletje 2015 nav-

³ *Textile view magazine*, 2013, Iss. 98, 247–259; Iss. 99, 254–271; Iss. 102, 118–247; Iss. 105, 81–103; *Textile view magazine*, 2014, Iss. 108, 54–235; *Textile view magazine*, 2015, Iss. 109, 80–105; Iss. 110, 116–145, Iss. 112, 57–89.

dihnilo Madagaskar ter pirati in tatuji. Uporabljene so vezave, s katerimi so oblikovane črte: navpične, vodoravne, cikcak, poševne in vijugaste; ponekod tvorijo ploskve, ponekod vzorce. Pletenine so prosojne in tanke kot čipka, napletene redko, tj. z nizko gostoto. Barve so: peščena, zelena, rumena, modra, vijoličasta, rdeča, siva, bela in pastelni toni. Tudi v tej kolekciji opazimo Missonijeve značilne črte pastelnih barv. Ponekod prehaja ena barva črt v drugo, da so zabrisane. Pletivo je gladko, v nekaterih primerih žakarsko. Primerjava modnih trendov in analiziranih pletenin kaže, da Missonijeve pletenine za sezono pomlad-poletje 2015 po barvah in vzorcih do neke mere sledijo modnim trendom: barve so pastelne, vzorci črtasti, pletenine prosojne.

Modni trendi za pomlad-poletje 2016 se navdihujejo pri cvetličnih, eksotičnih motivih ter v delu arhitekta Zahae Hadid. V ospredje prihaja vpliv 90. let. Za ljubitelje vrtov so navdih rastline in rastlinske barve: zelena, limonovo rumena in oranžna ter vijoličasta in temno modra. Eden od sklopov smernic je usmerjen v globalizacijo, ulične poslikave zidov in delo umetnice Lakwene Maciver. Barve so svetle in optimistične. Moderna umetnost je navdih za uporabo naravnih, recikliranih materialov v naravnih barvah lesa, krede in zemlje. Inspiracija so tudi japonska oblačila in barve ter prerija Santa-Fe. Pomembni so tekstura, žakarski vzorci in črte. Barve so: vsi odtenki rožnate, pastelne in peščene barve, barva koral, črna, siva, rjava in srebrna. Pomembne so tudi močne barve: zelena, modra, rdeča, rumena in zlata.

Navdih za novo kolekcijo pomlad-poletje 2016 je hiša Missoni našla v Afriki pri Masajih, v njihovi kulturi in oblačilih. Navdih so bile tudi barvite kinetične slike venezuelskega slikarja Carlosa Cruz-Dieza. Tudi v tej kolekciji so opazne značilne Missonijeve črte: vodoravne, navpične, vijugaste. Vijugaste črte tvorijo vzorce nepravilnih, prosojnih oblik. Barve so: modra, zelena, rjava, rumena, oranžna, rdeča, rožnata, zlata, siva, bela, črna ter pastelni toni. Pletivo je gladko, ponekod žakarsko. V kolekciji so le delno uporabljeni modni trendi za sezono pomlad-poletje 2016.

Na sliki 12 sta prikazani značilni Missonijevi pletivi: analizirani sta z uporabo aksiomskega sistema na področju pletenja (sliki 8 in 9). Zanka, osnovna enota pletiva, nastane z upogibanjem niti v petlje in zapletanjem. Missoni poleg temeljnih zank (slika 9) v svojih pletivih uporablja tudi druge oblike in izpeljanke zank, ki tvorijo značilno strukturo. Na podlagi pravil, značilnih za Missonija, se ravne zračne vrste (slika 9) zaradi združevanja in vstavljanja zank preoblikujejo v cikcak strukturo (slika 12). Zračni stolpci, ki so v navadnem, enostavnem pletivu navpični (slika 9), so nagnjeni in zamknjeni (slika 12). Temeljna surovina-preja, ki jo v svojih kolekcijah uporablja Missoni, je večbarvna, barvana po postopku space-dye. V zračnih vrstah je ponekod ene barve, ponekod pa prehaja ena barva v drugo (sliki 9 in 12), s tem pri pletenju nastane značilna Missonijeva cikcak struktura mavričnih barv. Tekstura pletiva je

nagubana in nastane zaradi snutkovne ali njej podobne vezave (tj. kombinacije različnih oblik in izpeljank zank), delitve pletilnika (tj. gostote razporeditve igel in s tem povezave velikosti zanke), gostote (tj. zbitosti) pletiva, napetosti niti, ki vpliva na krčenje in nastanek teksture, ipd. Barvni učinek je mavričen; nastane zaradi pletenja s prejo, barvano po postopku space-dye.

Pravila formacije se torej kažejo v razporeditvi različnih oblik in izpeljank zank, v pletilski vezavi in vzorčnih možnostih pletilnika. Pravila transformacije pa so vezana na konkretno uporabo: v prikazanem primeru je Missoni uporabil votkovno vezavo, večbarvno prejo; z vezavo cikcak je ustvaril nagubano teksturo, ki je mehka in raztegljiva. Na sliki 10 so prikazani nekateri izbrani modeli Missonijevih spomladanskih modnih kolekcij 2014, 2015 in 2016. Ugotovljamo, da so oblikovani na enak način, kot smo razložili na zgornjem primeru.

SKLEPI

V raziskavi so bile na podlagi aksiomske metode opredeljene temeljne karakteristike modnega stila pri oblikovanju pletiv in pletenin. Opredelili smo povezavo med stilom v likovni umetnosti ter stilom v tekstilnem in modnem oblikovanju. Iz konkretnih oblik likovnih aksiomov: likovnih prvin in likovnih zakonitosti so bile izvedene konkretne oblike aksiomov v pletenju. Likovnim prvinam so enakovredne pletilske prvine: točka kot zanka; črta v obliki zračne vrste oz. zračnega stolpca; barva, izražena v barvnem vzorcu, npr. v barvnem žakaru, ter strukturni žakar, ki se kaže s teksturo, poroznostjo ter svetlo-temnimi senčnimi učinki. Likovnim zakonitostim so enakovredne pletilske zakonitosti, katerih posledica so različne vezave pletiv iz prej različnih surovin, barvni žakari z različnimi učinki na licni in hrbtni strani pletiva ter krčenje in gubanje pletiva.

Osnovno shemo aksiomskega sistema v likovni ustvarjalnosti smo prenesli na področje modnega oblikovanja pletiv in pletenin ter tako dokazali, da aksiomatičnost velja tudi za oblikovanje pletiv in pletenin. S sistematičnim prikazom formalnih izhodišč: aksiomov, definicij in sintaktičnih pravil smo opredelili strukturo stila na področju pletenja. Sintaktična pravila transformacije in konkretne oblike aksiomov v pletenju smo preverili na primeru treh sezonskih kolekcij kulturnega italijanskega oblikovalca pletenin Missonija. Na primeru istih treh kolekcij smo analizirali tudi, v kolikšni meri vpliva slikarstvo na modne smernice in v kolikšni meri se modni oblikovalci odzovejo na te vplive.

Modni trendi za vse tri sezone vključujejo vzorce iz arhitekture in likovne umetnosti. Pri vseh Missonijevih kolekcijah je opazen vpliv modnih trendov, a le do neke mere. Značilni likovni elementi in prepoznavni znak Missonijevih kolekcij so cikcak črte različnih barv in odtenkov, ki včasih prehajajo iz ene v drugo. Pletenine imajo zaradi zračne strukture značilen videz in lastnosti: padec, prosojnost in teksturo. Končni videz pletenine

ustvarijo vsi elementi: zanke, črte, barvni in strukturni žakar skupaj z vezavami in gubanjem. Vplivajo na lastnosti pletiva in pletenin ter na obnašanje na telesu med gibanjem. Missoni do popolnosti izkorišča pletilske prvine in obvlada pletilske zakonitosti. Njegove pletenine so načrtovano prosojne ali neprosojne, ploske in/ali tridimenzionalne, lepo padejo, se gubajo in se gibljejo s telesom.

Modna hiša Missoni ima prepoznaven oblikovalski/modni stil. Kljub spreminjajočim se modnim trendom,

ki jim delno sledi, Missoni prek sezon ohranja svoj izraz, uporablja prepoznavno izdelavno tehniko in sledi lastnim navdihom. Kolekcije hiše Missoni je mogoče prepoznati po temeljnih pletilskih prvinah in zakonitostih. Za vsako sezonsko kolekcijo in vsako pletenino v njenem okviru je mogoče prepoznati tudi sintaktična pravila formacije in transformacije, tj. značilne vezave, surovine in preje, barvane po postopku space-dye, gostote pletiva, ki omogočajo padec in prosojnost oblačila, ter izrazito barvitost.

LA STRUTTURA DELLO STILE NELLA PROGETTAZIONE DI MATERIALI TESSILI E NELL'ABBIGLIAMENTO

Marjanca ŠTEMBERGER

University of Ljubljana, Faculty of Natural Sciences and Engineering, Department of Textiles, Graphic Arts and Design, Aškerčeva 12, Ljubljana, Slovenia
e-mail: marjanca.stemberger@ntf.uni-lj.si

Jožef MUHOVIČ

University of Ljubljana, Academy of Fine Arts and Design, Erjavčeva 23, Ljubljana, Slovenia
e-mail: jozef_muhovic@t-2.net

Alenka PAVKO-ČUDEN

University of Ljubljana, Faculty of Natural Sciences and Engineering, Department of Textiles, Graphic Arts and Design, Aškerčeva 12, Ljubljana, Slovenia
e-mail: alenka.cuden@a.ntf.uni-lj.si

RIASSUNTO

Nel campo del design tessile e in quello dell'abbigliamento gli stili si riflettono nei materiali prescelti dagli effetti ottici e tattili specifici, nei tessuti prodotti con tecniche selezionate e, in alcune strutture, nei disegni tessili specifici nonché nel taglio degli indumenti. Lo scopo dello studio era di determinare la struttura dello stile nella progettazione dei tessuti e dei capi di abbigliamento, determinare quali sono gli elementi che definiscono la struttura dello stile e come lo stile può essere rilevato in una collezione, o nell'opera di un designer di moda prescelto nel campo della maglieria.

Nella nostra ricerca abbiamo ipotizzato che lo stile nel disegno e nella progettazione di tessuti a maglia sia strutturato in modo simile alle forme dell'arte plastica, avendo una struttura assiomatica. I punti di partenza (i presupposti) formali erano: gli assiomi, le definizioni e le regole sintattiche sono presentati dall'esempio dei tessuti a maglia. Abbiamo in seguito verificato le regole sintattiche di trasformazione e le forme concrete degli assiomi in maglieria sull'esempio delle collezioni di uno dei più importanti designer di maglieria italiani, Missoni.

Abbiamo scoperto che Missoni sfrutta alla perfezione gli elementi primordiali della maglieria, che domina le regole della lavorazione della maglieria e ha uno stile che si distingue nel settore del design ovvero della moda. Missoni mantiene la sua espressione nel corso delle stagioni. La tecnica di produzione che utilizza è riconoscibile la quale segue le sue ispirazioni. Le collezioni di Missoni sono riconoscibili per l'uso degli elementi basilari della tessitura e per le specificità della maglieria. È possibile individuare delle regole sintattiche di formazione e trasformazione per ogni collezione stagionale, e ogni tessuto o maglia all'interno della collezione stessa; dunque, si distingue per le legature, i filati e la densità dei tessuti in maglia, che consentono la caduta del tessuto in maglia, la trasparenza dell'abbigliamento e la caratteristica tonalità.

Parole chiave: stile, lavoro a maglia e maglieria, design, metodo assiomatico, Missoni

VIRI IN LITERATURA

Alpershe, S. (1987): Style is what you make it: The visual arts once again. V: Lang, B. (ed.): The concept of style. Ithaca and London, Cornell University press, 137–162.

Ash, J. (2015): The denim trend that's making a comeback. V: The Zoe report, <http://thezoereport.com/fashion/shopping/paint-splatter-jeans/> (3. 5. 2017).

Black, S. (2002): Knitwear in fashion. London, Thames & Hudson.

Black, S. (2012): Knitting: fashion, industry, craft. London, V&A Publishing, 198–200.

Brannon, E. L. (2006): Fashion forecasting. New York, Fairchild Publications.

Conde, E. (2017): Estos son los jeans que arrasarán en el 2018. V: Moda, <http://www.yoamoloszapatos.com/moda/estos-los-jeans-arrasaran-2018> (17. 4. 2018).

Easey, M. (ed.) (1995): Fashion marketing. Oxford, Cambridge, London, Blackwell Science.

Kim, E., Fiore, A. M. & H. Kim (2011): Fashion trends. Oxford, Berg.

Missoni (2017): Missoni collections. <http://www.missoni.com/si> (25. 5. 2017).

Muhovič, J. (2000): Anatomija slikarskega stila. V: Kje je likovna teorija: zbornik referatov simpozija v počastitev spomina na profesorja Milana Butino, Ljubljana 3. in 4. feb. Ljubljana, Visoka strokovna šola slikarstva, 58–60.

Muhovič, J. (2015): Leksikon likovne teorije: slovar likovnoteoretskih izrazov z ustreznici iz angleške, nemške in francoske terminologije. Celje; Ljubljana, Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba.

Muhovič, J. (2017): Osebna komunikacija. Ljubljana, Akademija za likovno umetnost in oblikovanje (15. 6. 2017).

Pavko Čuden, A. (1998): Enostavne kulirne vezave. Ljubljana, Naravoslovnotehniška fakulteta, Oddelke za tekstilstvo.

Pavko Čuden, A. (2007): Pletiva in pletenine: skripta. Ljubljana, Oddelek za tekstilstvo.

Pavko Čuden, A. (2008): Kompozicija pletenin 1. Ljubljana, Naravoslovnotehniška fakulteta, Oddelke za tekstilstvo.

Podbevšek, T. (1998): O modnih smernicah. Tekstilec, 41, 7/8, 237–242.

Slovar tujk (2002): Stil. Ljubljana, CZ, 166.

Spencer, D. J. (2001): Knitting technology. Cambridge, Woodhead publishing.

SSKJ (2014): Modna muha. Ljubljana, Cankarjeva založba, 816.

Suh, N. P. (1990): The principles of design. Oxford, Oxford University Press.

Suh, N. P. (2001): Axiomatic design: advances and applications. Oxford, Oxford University Press.

Textile view magazine. Amsterdam, Metropolitan Publishing, 1988–.

Tutino Verceloni, I. (ur.) (1994): Missonologia. Milan, Electa.

Udale, J. (2014): Fashion knotwear. London, Laurence King Publishing.

Uršič, M. & O. Markič (2009): Osnove logike. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za filozofijo.

Veliki slovar tujk. (2000): Ljubljana, Cankarjeva založba, 25.

Wölfflin, H. (1950): Principles of art history: the problem of the development of style in later art. New York, Dover.

Wollheim, R. (1995): Style in painting. V: Edited by Van Eck, C., James McAllister, J. in R. Van de Vall. The question of style in philosophy and the arts. Cambridge, Cambridge University press, 37–49.